

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

**Говор на презентацији Годишњег извештаја о стабилности
финансијског система у 2016. години**

Др Диана Драгутиновић, вицегувернер

Београд, 27. јул 2017.

Даме и господо, драге колеге, пријатељи и представници медија,

Велико ми је задовољство што сте дошли на конференцију за штампу која је посвећена презентацији **Годишњег извештаја о стабилности финансијског система.**

Дозволите ми, на почетку, да вас подсетим на циљеве овог извештаја.

Прво, како су очекивања веома важна за обликовање понашања економских актера, наш задатак је био да учесницима на финансијском тржишту и јавности у целини пружимо довољно поузданих информација о стању система, његовој отпорности у временском хоризонту од годину дана, ризицима и нашим активностима које би требало да ојачају систем у будућности. Очекујемо да упознавање с ризицима или упозоравање на ризике утиче на промену понашања економских актера, одвраћајући их од предузимања високоризичних активности.

Друго, оцењујући садашњу и будућу отпорност система, приказали смо и методолошки оквир анализе. Наша намера је да отворимо дијалог са академском заједницом, да укажемо младим (и не само младим) истраживачима на значај анализе финансијске стабилности. Не учимо само из прошлости! Учимо и од других! У овој области постоји простор за сарадњу економске професије с другим наукама: физиком, биологијом, географијом. Тако, на пример, истраживачи у Народној банци Србије користе мрежне моделе да би оценили ризик „заразе”, односно преливања ефеката унутар банкарског система као резултат међусобне повезаности банака или дужничко-поверилачких односа или заједничке изложености према истим клијентима. Мрежно моделирање има дугу историју у математичкој литератури, али је релативно ново средство у економији и финансијама. Започињањем дијалога са академском заједницом, отворени смо за примену нових аналитичких средстава за оцену финансијске стабилности, али и за критике!

Дозволите ми, такође, да поновим да је један од кључних задатака централне банке да обезбеди и очува стабилност финансијског система као целине.¹ Међутим, за финансијску стабилност ништа није важније од здравог банкарског сектора.

То што су банке различите од других учесника на финансијском тржишту чини их тако важним за финансијску стабилност. Оне имају јединствену улогу на финансијском тржишту. Кредити које обезбеђују тешко се могу супституисати другим производима, нарочито кад је у питању мали бизнис и домаћинства. Такође, вршећи рочну трансформацију, односно позајмљујући краткорочно прихватањем депозита, а одобравајући кредите дуже рочности у условима када се депозити враћају на захтев, банке креирају и ликвидност.

¹ Без обзира на то што нема консензуса у дефинисању финансијске стабилности, она подразумева било појединачно, било кумулативно:

- способност система да издржи шок,
- функционисање система без прекида/застоја или интервенција,
- поверење у финансијски систем од стране свих економских актера,
- усаглашеност цена финансијске и реалне имовине, као и цена девиза с равнотежним/дугорочним вредностима које одговарају кључним карактеристикама привреде.

Поред овог, банкарски сектор је:

- релативно велик у односу на величину економије, а данас је важнији него пре, упркос конкуренцији од стране институционалних инвеститора;
- повезан унутарсистемски;
- повезан с другим секторима по основу прихватања депозита и позајмљивања ликвидности и/или одобравања кредита, што укључује:
 - прекограничну повезаност,
 - повезаност с реалним сектором, и
 - повезаност с државом.

Коначно, банке су:

- под снажним утицајем макроекономских кретања и понашају се проциклично: у узлазној фази кредитног циклуса преузимају највећи ризик, а обрнуто се понашају у силазној фази.

Ми данас знамо шта нам је потребно: отпоран, високо ликвидан и капитализован, добро регулисан банкарски систем, довољно снажан да издржи жестоке шокове и подржи економски раст кредитном активношћу у свим фазама економског циклуса.

Ми, такође, данас знамо да овај амбициозни задатак захтева коришћење најмање два приступа да би се идентификовали ризици у раној фази.

Први се заснива на анализи тенденција и оцени међузависности ризика који су цикличне природе као што су: задуженост финансијског сектора, задуженост немонетарних сектора, ликвидност и рочна трансформација и вредновање ризика. Други приступ испитује отпорност институција на шокове.

Овде је направљена разлика између „шока” („окидача”) – догађаја који је тешко предвидети или спречити и „ризика” који, представљајући фундаменталну слабост у финансијском систему, утиче на ширење и појачавање иницијалног шока. За разлику од шока који настаје изненада, ризик има тенденцију раста током времена и економска политика мора бити тако дизајнирана да ограничи акумулацију и смањи вероватноћу реализације системског догађаја.

Први приступ се ослања на велики скуп индикатора у дужем временском хоризонту да би се ризици цикличне природе могли идентификовати у односу на наше прошло искуство. То значи да је неопходно упоредити текући ниво индикатора и његову највероватнију путању раста са историјским вредностима да би се утврдило да ли тренутно и будуће стање указује на низак, просечан или висок ниво ризика.

Други приступ је фокусиран на појединачне институције и омогућава нам да: идентификујемо институције чије понашање значајно одступа од просечног, а може имати системске импликације; разумемо како се поремећај у појединачној институцији преноси на друге институције и шири кроз систем; предвидимо заједничко понашање које може имати системске импликације.

Финансијски систем може функционисати или као амортизер за неповољне шокове или као појачивач. Како ће функционисати, зависи од тога како је припремљен за неповољни сценарио. Систем са ограниченом ликвидношћу и мало капитала појачаће шок. Обрнуто, систем са адекватним заштитним слојевима капитала и ликвидности биће оспособљен да подржи привреду у тешким временима.

Дозволите ми да вас подсетим на кључне регулаторне реформе и активности које смо предузели, верујући да ће уграђивање међународних стандарда у нашу регулативу учинити наш систем још отпорнијим, с већим капацитетом да се сам (без помоћи државе) избори са евентуалним проблемима у функционисању.

Народна банка Србије постала је одговорна за макропруденцијалну политику. У оквиру овога, **прва кључна новина је успостављање другачијих капиталних стандарда.** Поред минималног капиталног захтева, уводе се заштитни слојеви капитала чија је улога да покрију ризике који могу бити цикличне природе (прекомерни кредитни раст или прекомерни раст цена имовине), структурне природе (на пример, висок степен финансијске евроизације), али и системске важности. Као резултат, укупни захтеви за капиталом могу да износе 18% ризиком пондерисане активе, уколико је институција системски важна.

Друга кључна новина је увођење нових стандарда ликвидности. Први стандард захтева да банка има довољно високо квалитетне ликвидне имовине (која се лако конвертује у готовину, без дисконта или с малим дисконтом) која јој омогућава да издржи снажан одлив депозита у периоду од 30 календарских дана. Други је комплементаран и захтева од банке да финансира своје активности довољно стабилним изворима финансирања у периоду од годину дана.

Имајући у виду да је Народна банка Србије одговорна за макропруденцијалну политику, стрес-тестови, који се **редовно, у тромесечној динамици, спроводе, имају макропруденцијалну димензију.** Они се користе да би се утврдило да ли банкарски сектор има довољно капитала и ликвидности да издржи јак неповољни макроекономски или финансијски шок или комбинацију шокова. Тако се, у првом кораку, предвиђа реакција банака на макроекономски сценарио, имајући у виду да је активност банкарског сектора под снажним утицајем макроекономских кретања. У другом кораку, макроекономске променљиве повратно утичу на реакцију банака, с обзиром на повезаност реалног и финансијског сектора.

У случају да се банка која има критичне функције нађе у проблемима, активираће се мрежа реструктурирања, што представља трећу кључну новину нове регулативе. Стриктни стандарди кад је у питању структура обавеза треба да омогући контролисани излазак банке са тржишта, уз истовремену заштиту не само критичних функција већ новца пореских обвезника. Свакако, кључни елемент је „bail-in” инструмент који омогућава први пут да и кредитори, поред акционара (власника), буду изложени губицима.

Коначно, као и у другим земљама, нови међународни стандард финансијског извештавања примењиваће се од 2018. године. Замена концепта „реализованих” концептом „очекиваних” губитака утицаће на резултат у делу обезвређења финансијске имовине и исправки вредности. Примена нових стандарда извештавања треба да спречи закаснело препознавање губитака и недовољност исправке вредности. Иако се очекује значајан раст исправки вредности (за 20–30% у

поређењу са садашњим нивоом), наш двојни систем резервисања, који, поред рачуноводственог, подразумева и додатно регулаторно резервисање, више је него довољан за неутралисање овог ефекта.

Даме и господо, драге колеге, пријатељи и представници медија,

Дозволите ми да пре него што дам реч директору Сектора за финансијску стабилност закључим следећим порукама:

1. Стабилност финансијског система један је од приоритета за друштво у целини, али је за Народну банку Србије кључан, уз стабилност цена.
2. Стабилност курса (која не подразумева фиксан курс, већ ограничену волатилност) предуслов је за очување и јачање финансијске стабилности због следећих карактеристика српске привреде:
 - а. Мала отворена привреда која је високо увозно зависна и изложена шоковима на страни понуде (променама цене нафте и сировина), као и променама смера и обима међународних токова капитала, који су, по правилу, проциклични;
 - б. Високо евроизована, не само због дуге историје инфлације и хиперинфлације већ и због других разлога (отвореност привреде, али и тзв. изворног греха – немогућности задуживања на иностраном тржишту искључиво у властитој валути);
 - в. Знатан део дуга свих сектора (становништва, привреде и државе) јесте у иностраној валути;
 - г. Финансијске интеграције (водеће локалне банке су супсидијари великих прекограничних банкарских група);
3. Високе девизне резерве представљају важну компоненту наше економске одбране. Располагање адекватним девизним резервама омогућује брзо обезбеђење ликвидносне подршке у ситуацијама пољуљаног поверења у кредитни и платни систем. Оне делују превентивно и спречавају настанак финансијске кризе јер стварају поверење у способност централне банке да реагује у случају потребе;
4. Комбинација фискалне политике, с једне стране, и монетарне и регулаторне политике Народне банке Србије, с друге стране, довела је до повољније макроекономске слике која је погодовала стабилности финансијског система – систем је стабилнији него пре!
5. Међутим, чак и кад је комбинација политика одговарајућа, може доћи до акумулације ризика. Зато је рана идентификација ризика ослањањем на сигнале раног упозорења од кључне важности;

6. Тренутно највећи ризици долазе из међународног окружења. Тако, на пример, погоршање расположења инвеститора могло би утицати на знатно померање међународних токова капитала на штету земаља као што је Србија. Међутим, даље побољшање макроекономских карактеристика и акумулација довољних резерви капитала и ликвидности у банкарском сектору за предузети ризик минимизираће ризике који долазе из међународног окружења. Такође, присутне су и регулаторне неизвесности. Иако су стандарди Базел III, као и Директива о опоравку и реструктурирању банака, већ уграђени у домаћу регулативу, реформа још није завршена. Финализација реформи може утицати да захтеви за капиталом буду још већи!
7. Криза је показала колико је опасно одобравати сувише много кредита. Међутим, ни уздржавање од одобравања кредита није ништа мање опасно. Неке активности морају бити финансиране кредитима и у лошим временима, иако многе друге активности не треба финансирати ни у добрим.
8. Ослањајући се на стандардне индикаторе кредитне активности, може се извести закључак да је она испод свог дугорочног тренда. Међутим, испод површине стагнантне кредитне активности одвијају се динамични процеси – убрзање новоодобрених кредита, али и интензивирање „чишћења” биланса банака. Како новоодобрени кредити показују стварну активност кредитних институција, она не ограничава привредни раст.
9. На крају, **проблематични кредити** у Србији никад нису били претња стабилности финансијског система, али су неповољно утицали на профитабилност и кредитну активност банака. Процес чишћења биланса, кроз отпис и продају, подстакнут је пре свега регулаторним и супервизорским мерама Народне банке Србије. Наравно, банке су могле реаговати на ове подстицаје због високе покривености проблематичних кредита исправкама и регулаторним резервама и високе адекватности капитала. У периоду од средине 2015. године до краја 2016. учешће проблематичних кредита смањено је за више од шест процентних поена, док је у корпоративном сектору (укључујући и лица у стечају) напредак био још већи – износио је 9,5 процентних поена. Смањење проблематичних кредита настављено је и у 2017. години, што отвара простор за даљи раст кредитне активности, посебно имајући у виду да завршни рачуни привредних друштава показују да постоји знатан потенцијал за раст. Улога Народне банке Србије је да обезбеди да тај раст не буде ни прекомеран, ни недовољан са аспекта одрживог економског раста.

Хвала на пажњи!